

KOPENHAGENSKA DEKLARACIJA O DRUŠTVENOM RAZVOJU*

*usvojena na Svjetskom sastanku na vrhu za društveni razvoj
Kopenhagen, 6. - 12. ožujka 1995. godine*

1. Po prvi puta u povijesti okupili smo se na poziv Ujedinjenih naroda, kao čelnici država i vlada, kako bismo priznali važnost društvenog razvoja i ljudske dobrobiti za sve i kako bismo dali prvenstvo tim ciljevima, kako danas, tako i za dvadeset i prvo stoljeće.
2. Potvrđujemo da su narodi svijeta na različite načine pokazali neodgodivu potrebu za rješavanjem dubokih društvenih problema, osobito siromaštva, nezaposlenosti i društvenog isključivanja, koji pogađaju sve zemlje. Naša je zadaća rasvijetliti njihove temeljne i strukturne uzroke, kao i njihove mučne posljedice, kako bismo smanjili neizvjesnost i nesigurnost u ljudskom životu.
3. Potvrđujemo da naša društva moraju djelotvornije odgovoriti na materijalne i duhovne potrebe pojedinaca, njihovih obitelji i zajednica u kojima žive širom naših različitih zemalja i područja. Naše djelovanje u tom pravcu nije samo pitanje brzine, već ustrajne i nepokolebljive opredijeljenosti u godinama koje dolaze.
4. Uvjereni smo da demokracija te transparentno i odgovorno vođenje i upravljanje u svim društvenim sektorima, predstavljaju nezamjenjive temelje za ostvarenje društvenog i održivog razvoja usmjerenog na čovjeka.
5. Dijelimo uvjerenje da su društveni razvoj i društvena pravda nezamjenjivi za ostvarenje i održanje mira i sigurnosti unutar i između naših država. Isto tako, društveni razvoj i društvena pravda ne mogu se postići bez mira i sigurnosti ili bez poštivanja svih ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ta bitna međuovisnost priznata je prije 50 godina u Povelji Ujedinjenih naroda i otada je postala još izraženijom.
6. Duboko smo uvjereni da su gospodarski rast, društveni razvoj i zaštita okoliša međusobno ovisne i nadopunjujuće komponente održivog razvoja što zatvaraju okvir naših nastojanja za postizanjem bolje kvalitete života svih ljudi. Pravedan društveni razvoj koji priznaje osnaživanje siromašnih kako bi oni na održivi način koristili resurse okoliša, predstavlja nezaobilazan temelj održivog razvoja. Također priznajemo da je široko zamišljen i održivi gospodarski rast u kontekstu održivog razvoja ključna pretpostavka daljnjeg društvenog razvoja i društvene pravde.
7. Priznajemo, stoga, da društveni razvoj zauzima središnje mjesto glede potreba i težnji ljudi cijelog svijeta, kao i glede odgovornosti vlada i svih sektora građanskog društva. Potvrđujemo da su i u gospodarskom i u društvenom smislu, najproduktivnije one politike i ulaganja koji osnažuju ljude kako bi u najvećoj mogućoj mjeri razvili svoje sposobnosti, resurse i mogućnosti. Svjesni smo činjenice da se održivi društveni

---

* Na Svjetskom sastanku na vrhu je, osim Deklaracije, usvojen i Program djelovanja koji je zbog dužine teksta ovdje izostavljen. (Vidi: *The Copenhagen Declaration and Programme of Action: World Summit for Social Development*, United Nations, 1995.)

i gospodarski razvoj ne može osigurati bez punog sudjelovanja žena te da pitanje jednakosti i ravnopravnosti između žena i muškaraca predstavlja prioritet međunarodne zajednice i da se ono, kao takvo, mora naći u središtu gospodarskog i društvenog razvoja.

8. Potvrđujemo da su ljudi u središtu naše brige za održivi razvoj i da imaju pravo na zdrav i produktivan život u skladu s prirodnim okruženjem.

9. Okupili smo se ovdje kako bismo se mi, naše vlade i naši narodi obvezali na unaprjeđenje društvenog razvoja u cijelome svijetu, kako bi svi muškarci i žene, osobito oni koji žive u siromaštvu, mogli ostvariti prava, koristiti resurse i dijeliti odgovornosti, što im omogućuje da vode zadovoljan život i pridonose dobrobiti svojih obitelji, svojih zajednica i čovječanstva. Podrška i promicanje tih napora mora biti najviši cilj međunarodne zajednice, osobito kad je riječ o ljudima koji pate zbog siromaštva, nezaposlenosti i društvenog isključenja.

10. Preuzimamo na sebe tu svečanu obvezu uoči pedesete obljetnice Ujedinjenih naroda, odlučni zgrabiti jedinstvenu priliku za promicanje društvenog razvoja i društvene pravde koja se nudi okončanjem hladnog rata. Još jednom potvrđujemo načela Povelje Ujedinjenih naroda koja prihvaćamo kao naše ciljeve, kao i sporazume postignute na važnim međunarodnim konferencijama, uključujući Svjetski sastanak na vrhu o djeci, održan u New Yorku 1990. godine;¹ Konferenciju Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju, održanu u Rio de Janeirou 1992. godine;¹ Svjetsku konferenciju o ljudskim pravima, održanu u Beču 1993. godine;² Globalnu konferenciju o održivom razvoju malih otočkih zemalja u razvoju, održanu u Bridgetownu, Barbados, 1994. godine³ te Međunarodnu konferenciju o stanovništvu i razvoju, održanu u Kairu 1994. godine.⁴ Ovim Sastankom na vrhu uvodimo novu obvezu prema društvenom razvoju u svim našim zemljama i pokrećemo novo razdoblje međunarodne suradnje vlada i naroda, temeljene na duhu zajedništva koji stavlja potrebe, prava i težnje ljudi u središte naših odluka i zajedničkog djelovanja.

11. Okupili smo se ovdje u Kopenhagenu na Sastanku nade, opredjeljenosti i akcije. Okupili smo se potpuno svjesni težine zadaća koje su pred nama, ali i uvjereni da se veliki napredak može, mora i hoće ostvariti.

12. Opredjeljujemo se za ovu Deklaraciju i Program djelovanja u cilju unaprjeđenja društvenog razvoja i osiguranja dobrobiti za sve širom svijeta, za danas i za dvadeset i prvo stoljeće. Pozivamo ljude iz svih zemalja i iz svih slojeva, kao i međunarodnu zajednicu, da nam se pridruže u našem zajedničkom cilju.

---

¹ Vidi: *First Call for Children*, New York: United Nations Children's Fund, 1990.

¹ Vidi: *Report of the United Nations Conference on Environment and Development*, Rio de Janeiro, 3.-14. lipnja 1992., Vol. I. *Resolutions Adopted by the Conference*, United Nations Publication, Sales br. E.93.I.8. i dopune.

² Vidi: *Report of the World Conference on Human Rights*, Vienna, 14.-25. lipnja 1993. (A/CONF.157/24; Dio I.).

³ Vidi: *Report of the Global Conference on the Sustainable Development of Small Island Developing States*, Bridgetown, Barbados, 25. travnja – 6. svibnja 1994. (United Nations Publication, Sales br. E.94.I.18. i dopune).

⁴ Vidi: *Report of the International Conference on Population and Development*, Kairo, 5.-13. rujna 1994. (A/CONF.171/13 i Add.1).

A. SADAŠNJE STANJE DRUŠTVA I RAZLOZI ODRŽAVANJA SASTANKA NA VRHU

13. Svjedoci smo bogaćenja pojedinaca u zemljama širom svijeta, što na žalost prati produbljenje krajnjeg siromaštva ostalih. Ta napadna suprotnost nije prihvatljiva i potrebno ju je riješiti neizostavnim djelovanjem.

14. Globalizacija - posljedica povećane pokretljivosti ljudi, poboljšanih komunikacija, znatno povećane trgovine i protoka kapitala te tehnološkog razvoja - otvara nove mogućnosti za održivi rast i razvoj svjetskog gospodarstva, osobito u zemljama u razvoju. Globalizacija također pruža mogućnost zemljama da razmjenjuju iskustva i uče na tuđim dostignućima i teškoćama, ali i promiče međusobno obogaćivanje ideala, moralnih i kulturnih vrednota i težnji. Istodobno, brze promjene i prilagodbe prati porast siromaštva, nezaposlenost i raspad društva. Prijetnje dobrobiti čovjeka, poput krize okoliša, također se globaliziraju. Nadalje, globalne promjene svjetskog gospodarstva iz temelja mijenjaju parametre društvenog razvoja u svim zemljama. Upravljanje tim procesima i prijetnjama na način da se iz njih izvuče korist i ublaže negativne posljedice za ljude, predstavlja izazov.

15. U nekim područjima društvenog i gospodarskog razvoja postignut je napredak:

a) globalno bogatstvo nacija se usredmerostručilo u posljednjih 50 godina, dok je međunarodna trgovina porasla još i više;

b) očekivano trajanje ljudskog života, pismenost i osnovno obrazovanje, kao i osiguranje primarne zdravstvene zaštite, uključujući planiranje obitelji, povećani su u većini zemalja, a prosječna smrtnost novorođenčadi smanjena i u zemljama u razvoju;

c) demokratski pluralizam, demokratske ustanove i temeljne građanske slobode su proširene. Napori za dekolonizacijom postigli su velik napredak, a ukidanje apartheida predstavlja povijesni uspjeh.

16. Usprkos tome, priznajemo da je prevelik broj ljudi, osobito žena i djece, ugrožen pritiscima i oskudicom. Siromaštvo, nezaposlenost i raspad društva suviše često za posljedicu imaju izdvajanje, marginalizaciju i nasilje. Povećava se nesigurnost koju mnogi ljudi, osobito ugroženi, osjećaju glede njihove budućnosti i budućnosti njihove djece:

a) U mnogim društvima, kako u razvijenim tako i u nerazvijenim zemljama, povećava se jaz između bogatih i siromašnih. Štoviše, usprkos ubrzanom napretku nekih zemalja u razvoju, jaz između razvijenih i nerazvijenih, osobito najnerazvijenijih, proširuje se.

b) Više od milijardu ljudi u svijetu živi u krajnjoj bijedi, od kojih mnogi svakodnevno gladuju. Velik dio, većinom žene, ima krajnje ograničen pristup zaradi, resursima, odgoju i obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti ili hrani, osobito u Africi i u najnerazvijenijim zemljama.

c) Ozbiljni društveni problemi druge naravi i opsega također su prisutni u zemljama gospodarstvo kojih se nalazi u prijelaznom razdoblju i onima koje prolaze korjenite političke, gospodarske i društvene promjene.

d) Glavni uzrok neprekidnog pogoršanja globalnog okoliša je neodrživ obrazac potrošnje i proizvodnje, osobito u industrijaliziranim zemljama, što je predmet ozbiljne zabrinutosti, jer produbljuje siromaštvo i neravnotežu.

e) Stalni rast svjetskog stanovništva, povećanje složenosti njegove strukture i rasprostranjenosti, njegova povezanost sa siromaštvom te s društvenom i rodnom nejednakošću, ugrožava prilagođivajuće sposobnosti vlada, pojedinaca, društvenih ustanova i prirodnog okoliša.

f) Prema službenim podacima, više od 120 milijuna ljudi širom svijeta je nezaposleno, a znatno više radi samo povremeno. Prevelik broj mladeži, uključujući i onu s formalnim obrazovanjem, ima premalo nade za pronalaženje korisnog posla.

g) Više žena nego muškaraca živi u krajnjoj bijedi, s tim da se nesrazmjer stalno povećava, povlačeći za sobom ozbiljne posljedice po žene i njihovu djecu. Žene nose nesrazmjeran dio tereta u borbi sa siromaštvom, raspadom društva, nezaposlenošću, uništavanjem okoliša i posljedicama rata.

h) Jednu od najbrojnijih svjetskih manjina, više od jednog na deset, čine osobe s posebnim potrebama, koje su suviše često prisiljene na siromaštvo, nezaposlenost i društvenu izoliranost. Osim njih, u svim zemljama i starije osobe mogu biti osobito osjetljive na društveno isključivanje, siromaštvo i marginalizaciju.

i) Milijuni ljudi širom svijeta su izbjeglice ili prognanici. Te tragične društvene posljedice imaju kritičan utjecaj na društvenu stabilnost i razvoj njihovih matičnih zemalja, zemalja koje su ih prihvatile i njihovih područja.

17. Osim tih problema koji su po svojoj naravi globalni i koji pogađaju sve zemlje, jasno uočavamo kritično stanje većine zemalja u razvoju, osobito afričkih, i onih najnerazvijenijih, što zahtijeva osobitu pozornost i djelovanje. Također potvrđujemo da zemlje koje prolaze korjenite političke, gospodarske i društvene promjene, uključujući i one koje se nalaze u procesu učvršćivanja mira i demokracije, trebaju potporu međunarodne zajednice.

18. Zemlje s gospodarstvom u prijelaznom razdoblju, koje uz to prolaze i korjenite političke, gospodarske i društvene promjene, također trebaju potporu međunarodne zajednice.

19. I druge zemlje koje prolaze korjenite političke, gospodarske i društvene promjene također trebaju potporu međunarodne zajednice.

20. Ciljevi i zadaci društvenog razvoja traže neprekidne napore kako bi se smanjili i otklonili glavni izvori društvene nevolje i nestabilnosti za obitelj i društvo. Pozivamo da se pozornost prvenstveno usmjeri na borbu protiv onih čimbenika koji u cijelom

svijetu ozbiljno prijete zdravlju, sigurnosti, miru, zaštiti i blagostanju naših naroda. Među njima su kronična izgladnjelost, neishranjenost, problemi nedozvoljenog uživanja i trgovine drogama, organizirani kriminal, korupcija, okupacija, oružani sukobi, nedozvoljena trgovina oružjem, terorizam, nesnošljivost i poticanje rasne, etničke, vjerske i druge mržnje, ksenofobija te endemične, zarazne i kronične bolesti. U tom cilju, potrebno je i dalje raditi na usklađivanju i suradnji na nacionalnoj, a osobito na regionalnoj i međunarodnoj razini.

21. U tom kontekstu, moraju se rješavati problemi negativnog utjecaja na razvoj koji proizlaze iz prevelikih vojnih izdataka, trgovine oružjem i ulaganja u proizvodnju i nabavu oružja.

22. Zarazne bolesti predstavljaju ozbiljan zdravstveni problem u svim zemljama i glavni su uzrok smrti u svijetu, a bilježi se i njihov rast. Te bolesti priječe društveni razvoj i često vode siromaštvu i društvenoj isključenosti. Prevenciji, liječenju i nadzoru nad tim bolestima, od tuberkuloze i malarije do HIV-a (virusa ljudskog nedostatka imuniteta) i AIDS-a (sindroma stečenog nedostatka imuniteta), mora se dati najveće prvenstvo.

23. Povjerenje ljudi u svijetu možemo zadržati samo ako njihove potrebe postanu naš prioritet. Znamo da su siromaštvo, nedostatak korisnog posla i raspad društva uvreda ljudskom dostojanstvu. Također znamo da su te pojave u porastu, da se njima rasipa ljudski potencijal, ali i da su izraz nedjelotvornosti tržišta i gospodarskih i društvenih ustanova i procesa.

24. Izazov koji stoji pred nama jest uspostavljanje okvira za društveni razvoj koji je usmjeren na čovjeka, prema kojemu ćemo se rukovoditi danas i u budućnosti, izgraditi kulturu suradnje i zajedništva te odgovoriti na izravne potrebe onih koji su najviše pogođeni ljudskom nevoljom. Odlučni smo odgovoriti na taj izazov i unaprijediti društveni razvoj u cijelom svijetu.

B. NAČELA I CILJEVI

25. Mi, poglavari država i vlada zalažemo se za političku, gospodarsku, etičku i duhovnu viziju društvenog razvoja koja polazi od ljudskog dostojanstva, ljudskih prava, jednakosti, poštivanja, mira, demokracije, uzajamne odgovornosti i suradnje, od punog poštivanja različitih vjerskih i etičkih vrednota i kultura ljudi. U skladu s tim, najveću važnost u državnoj, regionalnoj i međunarodnoj politici i djelovanju, dat ćemo promicanju društvenog napretka i pravde te poboljšanju položaja čovjeka temeljenom na punom sudjelovanju svih.

26. U tom cilju, izradit ćemo okvir djelovanja kako bismo:

- a) postavili ljude u središte razvoja i usmjerili naša gospodarstva prema djelotvornijem zadovoljenju ljudskih potreba;

- b) ispunili svoju odgovornost prema sadašnjim i budućim generacijama osiguranjem ravnopravnosti među generacijama te zaštitom cjelovitosti i održivog korištenja našega okoliša;
- c) priznali da se društveni razvoj, iako spada pod odgovornost države, ne može uspješno ostvariti bez kolektivne obveze i napora međunarodne zajednice;
- d) ujediniли gospodarsku, kulturnu i socijalnu politiku kako bi se te politike mogle međusobno podržavati, te potvrdili međuovisnost javne i privatne sfere djelovanja;
- e) priznali da ostvarenje održivog društvenog razvoja traži zdravu i široko postavljenu gospodarsku politiku;
- f) promicali demokraciju, ljudsko dostojanstvo, društvenu pravdu i solidarnost na državnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini; osigurali snošljivost, nenasilje, pluralizam i nediskriminaciju, uz puno poštivanje razlika unutar i između društava;
- g) promicali pravednu raspodjelu zarade i bolji pristup resursima poštujući ravnopravnost i jednake mogućnosti za sve;
- h) priznali obitelj kao temeljnu jedinicu društva i potvrdili da ona ima glavnu ulogu u društvenom razvoju, te da ju kao takvu treba jačati, obraćajući pozornost na prava, mogućnosti i dužnosti njenih članova. U različitim kulturnim, političkim i društvenim sustavima, postoje različiti oblici obiteljskog života. Obitelj ima pravo na sveobuhvatnu zaštitu i potporu;
- i) osigurali da ugrožene i posebno osjetljive osobe i grupe budu uključene u društveni razvoj i da društvo potvrdi i odgovori na posljedice bespomoćnosti zaštitom zakonskih prava pojedinca i olakšanjem pristupa fizičkoj i društvenoj sredini;
- j) promicali opće poštivanje, primjenu i zaštitu svih ljudskih prava i temeljnih sloboda za sve, uključujući pravo na razvoj, promicali djelotvorno ostvarenje prava i raspodjelu odgovornosti na svim razinama društva, promicali jednakost i ravnopravnost između žena i muškaraca, štitili prava djece i mladeži te poticali jačanje društvene integracije i građanskog društva;
- k) još jednom potvrdili pravo svih naroda na samoodređenje, osobito naroda pod kolonijalnom i drugim oblicima strane dominacije ili okupacije, kao i važnost djelotvornog ostvarenja tog prava što je, *inter alia*, potvrđeno i u Bečkoj deklaraciji i Programu djelovanja⁶ usvojenim na Svjetskoj konferenciji o ljudskim pravima;
- l) poduprli napredak i sigurnost ljudi i zajednica, kako bi svaki pripadnik društva mogao zadovoljiti svoje temeljne ljudske potrebe, potvrditi osobno dostojanstvo te uživati zaštitu i iskazati svoju kreativnost;

---

⁶ ³Vidi: *Report of the World Conference on Human Rights*, Beč, 14.-25. lipnja 1993. (A/CONF.157/24; Dio I.).

m) priznali i podržali starosjedilačke narode u njihovoj težnji za gospodarskim i društvenim razvojem, u punoj mjeri poštujući njihove identitete, tradicije, oblike društvene organizacije i kulturne vrednote;

n) naglasili važnost transparentnog vođenja i upravljanja svim javnim i privatnim ustanovama na državnoj i međunarodnoj razini;

o) priznali da je osnaživanje ljudi, osobito žena, za razvoj njihovih vlastitih sposobnosti, glavni cilj i najvažniji razvojni resurs. Osnaživanje zahtijeva njihovo puno sudjelovanje u donošenju, provođenju i vrednovanju odluka kojima se osigurava funkcioniranje i dobrobit naših društava;

p) branili univerzalnost društvenog razvoja i zacrtali novi, djelotvorniji pristup društvenom razvoju, s obnovljenim poticajem za međunarodnu suradnju i partnerstvo;

q) poboljšali mogućnosti kako bi starije osobe mogle imati bolji život;

r) priznali da nove informacijske tehnologije i novi pristupi u korištenju tehnologija od strane ljudi koji žive u siromaštvu, mogu pridonijeti ostvarenju ciljeva društvenog razvoja i da bi stoga trebalo olakšati njihov pristup tim tehnologijama;

s) ojačali politike i programe koji poboljšavaju, osiguravaju i proširuju sudjelovanje žena kao jednakih/ravnopravnih partnera u svim sferama političkog, društvenog i kulturnog života te olakšali njihov pristup svim resursima koji su im potrebni za puno uživanje njihovih temeljnih prava;

t) stvorili političke, pravne, materijalne i društvene uvjete koji izbjeglicama osiguravaju dobrovoljan, siguran i dostojanstven povratak u njihove zemlje, a prognanicima dobrovoljan i siguran povratak u njihova mjesta i mirnu reintegraciju u njihova društva;

u) naglasili važnost povratka svih ratnih zarobljenika osoba nestalih u akciji i talaca njihovim obiteljima, u skladu s međunarodnim konvencijama, a u cilju ostvarenja punog društvenog razvoja.

27. Potvrđujemo da je ostvarenje tih ciljeva prvenstvena odgovornost država. Također potvrđujemo da same države te ciljeve ne mogu ostvariti. Međunarodna zajednica, Ujedinjeni narodi, multilateralne financijske ustanove, sve regionalne organizacije i lokalne vlasti, kao i svi čimbenici građanskog društva, trebaju uložiti svoj dio truda i sredstava, kako bi se smanjila nejednakost među ljudima i premostio jaz između razvijenih i zemalja u razvoju kao dio globalnih nastojanja za smanjenjem društvene napetosti i stvaranjem veće društvene i gospodarske stabilnosti i sigurnosti. Radikalne političke, društvene i gospodarske promjene u zemljama s gospodarstvom u prijelaznom razdoblju praćene su pogoršanjem njihova gospodarskog i socijalnog stanja. Pozivamo sve ljude da se osobno založe za poboljšanje uvjeta ljudskog života putem konkretnih akcija u njihovim područjima djelovanja i preuzimanjem posebnih građanskih odgovornosti.

C. OBVEZE

28. Naša globalna težnja za društvenim razvojem i preporuke o djelovanju sadržane u Programu djelovanja izrađene su u duhu suglasnosti i međunarodne suradnje, u punom skladu s ciljevima i načelima Povelje Ujedinjenih naroda, uz priznanje da je utvrđivanje i primjena strategija, politika, programa i djelovanja u području društvenog razvoja odgovornost svake pojedine zemlje te da se pri tome moraju u obzir uzeti razlike u njihovim gospodarskim, društvenim i ekološkim uvjetima, uz puno poštivanje razlika glede vjerskih i etičkih vrijednosti, kultura i filozofijskih nazora njihovih naroda, u skladu sa svim ljudskim pravima i temeljnim slobodama. U tom kontekstu, za punu provedbu programa i akcija za društveni razvoj, bitna je međunarodna suradnja.

29. Na temelju našeg zajedničkog nastojanja za društvenim razvojem koje teži društvenoj pravdi, solidarnosti, skladu i jednakosti unutar i između zemalja, uz puno uvažavanje nacionalnog suvereniteta i teritorijalne cjelovitosti, političkih ciljeva, razvojnih prioriteta, vjerske i kulturne različitosti te svih ljudskih prava i temeljnih sloboda, krećemo u globalni pohod na društveni napredak i razvoj utjelovljen u sljedećim obvezama.

Obveza 1.

Obvezujemo se na stvaranje gospodarskog, političkog, društvenog, kulturnog i pravnog okruženja koje će ljudima omogućiti postignuće društvenog razvoja.

U tom cilju, na državnoj razini mi ćemo:

- a) osigurati stabilan pravni okvir u skladu s našim ustavima, zakonima i postupcima te u skladu s međunarodnim pravom i obvezama, koji uključuje i promiče jednakost i ravnopravnost između žena i muškaraca, puno poštivanje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda, vladavinu prava, pristup pravdi, otklanjanje svih oblika diskriminacije, transparentno i odgovorno vođenje i upravljanje te suradnju sa slobodnim i predstavničkim ustanovama građanskog društva;
- b) stvoriti podupiruće gospodarsko okruženje usmjereno promicanju pravednijeg pristupa zaradi, resursima i socijalnim službama;
- c) po potrebi unaprijediti sredstva i uvjete kako bi ljudi mogli sudjelovati u izradi i primjeni socijalnih i gospodarskih politika i programa decentralizacijom, otvorenim upravljanjem javnim ustanovama te proširenjem mogućnosti građanskog društva i lokalnih zajednica da unaprijeđuju svoje organizacije, resurse i akcije;
- d) jačati mir promicanjem snošljivosti, nenasilja i poštivanja različitosti, kao i rješavanjem sporova mirnim sredstvima;

e) promicati dinamična, otvorena, slobodna tržišta, priznajući potrebu za povremenim intervencijama, kako bi se spriječio ili osujetio pad tržišta, osigurali stabilnost i dugoročna ulaganja, lojalna konkurencija i etičko ponašanje, te uskladio gospodarski i društveni razvoj, uključujući unaprjeđenje i provođenje odgovarajućih programa koji će jamčiti i potaknuti ljude koji žive u siromašnim i nepovoljnim uvjetima, osobito žene, da potpuno i produktivno sudjeluju u gospodarstvu i društvu;

f) ponovno potvrditi, promicati i težiti ostvarenju prava izloženih u važećim međunarodnim dokumentima i deklaracijama, kao što su Opća deklaracija o ljudskim pravima,⁷ Pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima,⁸ te Deklaracija o pravu na razvoj,⁹ uključujući i one koji se odnose na odgoj, obrazovanje, ishranu, smještaj, zaposlenje, zdravlje i informiranje, osobito radi pomoći ljudima koji žive u siromaštvu;

g) stvarati sveobuhvatne uvjete za dobrovoljan, siguran i dostojanstven povratak izbjeglica u matične zemlje, kao i dobrovoljan i siguran povratak prognanika u mjesta iz kojih potječu te njihovu mirnu reintegraciju u društvo.

Na međunarodnoj razini mi ćemo:

h) promicati međunarodni mir i sigurnost te poduzimati i podržavati sve napore u rješavanju međunarodnih sporova mirnim sredstvima, u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda;

i) jačati međunarodnu suradnju radi ostvarivanja društvenog razvoja;

j) promicati i provoditi politike za stvaranje poticajnog vanjskotrgovinskog okruženja putem, *inter alia*, suradnje u izradi i primjeni makroekonomskih politika, liberalizacije trgovine, pokretanja i/ili osiguranja novih i dodatnih financijskih sredstava koja su istovremeno i dostatna i predvidljiva i pokretljiva na način kojim se do krajnjih granica povećava njihova raspoloživost za održivi razvoj, koristeći pri tome sve raspoložive financijske resurse i mehanizme, pojačanu novčanu stabilnost, kao i ravnopravniji pristup zemalja u razvoju svjetskim tržištima, ne zapostavljajući u tome ni potrebe zemalja s gospodarstvima u prijelaznom razdoblju;

k) nastojati osigurati da se međunarodni ugovori koji se odnose na trgovinu, ulaganje, tehnologiju, dugovanje i službeni potporu za razvoj, primjenjuju na način kojim se promiče društveni razvoj;

l) podržati, osobito putem tehničke i financijske suradnje, napore zemalja u razvoju da ostvare brz, široko utemeljen održivi razvoj. Osobitu pozornost treba posvetiti posebnim potrebama malih otočkih zemalja u razvoju, zemalja u razvoju bez izlaza na more kao i najnerazvijenijih zemalja;

---

⁷ *General Assembly Resolution 217 A (III).*

⁸ *General Assembly Resolution 2200 A (XXI), Annex.*

⁹ *General Assembly Resolution 41/128, Annex.*

m) odgovarajućom međunarodnom suradnjom podržati napore zemalja s gospodarstvom u prijelaznom razdoblju da ostvare brz, široko utemeljen održivi razvoj;

n) ponovno potvrditi i promicati sva ljudska prava, koja su sveopća, nedjeljiva, međuovisna i povezana, uključujući pravo na razvoj kao opće i neotuđivo pravo i kao sastavni dio temeljnih ljudskih prava, te težiti njihovom poštivanju, zaštiti i ostvarivanju.

Obveza 2.

Obvezujemo se na iskorjenjivanje siromaštva u svijetu kao etičkog, društvenog, političkog i gospodarskog imperativa čovječanstva, provođenjem odlučnih akcija na državnoj razini i međunarodnom suradnjom.

U tom cilju, mi ćemo na državnoj razini i u zajedništvu sa svim čimbenicima građanskog društva te u kontekstu multidimenzionalnog i cjelovitog pristupa:

a) izraditi ili pojačati, kao stvar žurnosti, i po mogućnosti do 1996. godine - Međunarodne godine iskorjenjivanja siromaštva,¹⁰ državne politike i strategije usmjerene na postupno smanjenje općeg siromaštva, kao stvar žurnosti, te na smanjenje nejednakosti i iskorjenjivanje krajnje bijede, do roka koji će svaka zemlja odrediti u svom nacionalnom kontekstu;

b) usmjeriti naše napore i politike na rješavanje temeljnih uzroka siromaštva i zadovoljavanje temeljnih potreba za sve. Ti naponi trebaju obuhvatiti iskorjenjivanje gladi i neishranjenosti; osiguranje odgovarajuće prehrane, odgoj i obrazovanje, zaposlenje i sredstva potrebna za život, primarnu zdravstvenu zaštitu zajedno s reproduktivnom zdravstvenom zaštitom, pitku vodu i sanitarne uvjete te odgovarajuće stanovanje, kao i sudjelovanje u društvenom i kulturnom životu. Posebna pozornost posvetit će se potrebama i pravima žena i djece koji često nose najveći teret siromaštva, kao i potrebama osjetljivih i ugroženih grupa i osoba;

c) osigurati da ljudi koji žive u siromaštvu imaju pristup korisnim resursima, uključujući kredite, zemljišta, opće obrazovanje i stručnu izobrazbu, tehnologiju, znanje i informacije, te pristup javnim službama, ali i da sudjeluju u donošenju odluka o politikama i propisima što bi im omogućilo da iskoriste pogodnosti rasta zaposlenosti i gospodarskih mogućnosti;

d) razvijati i provoditi politike koje će svim ljudima osigurati odgovarajuću gospodarsku i socijalnu zaštitu u uvjetima nezaposlenosti, bolesti, trudnoće, odgoja djece, udovištva, invalidnosti ili starosti;

e) osigurati po potrebi da se državni proračuni i politike usmjere na zadovoljavanje temeljnih potreba i da se kao strateški cilj postavi smanjenje nejednakosti i siromaštva;

---

¹⁰ Vidi: *General Assembly Resolution 48/183*.

f) težiti smanjenju nejednakosti i povećanju mogućnosti i pristupa resursima i zaradi te otkloniti bilo koji politički, pravni, gospodarski i društveni čimbenik i ograničenje koji uzrokuju povećanje i održanje nejednakosti.

Na međunarodnoj razini mi ćemo:

g) nastojati osigurati da međunarodna zajednica i međunarodne organizacije, osobito multilateralne financijske ustanove, pomognu zemljama u razvoju i svim siromašnim zemljama u njihovim naporima da ostvare naš sveobuhvatan cilj iskorjenjivanja siromaštva i osiguranja primarne socijalne zaštite;

h) potaknuti sve međunarodne donatore i banke za multilateralni razvoj da podrže politike i programe za ostvarenje posebnih napora zemalja u razvoju i svih siromašnih zemalja u svezi s održivim razvojem usmjerenim na čovjeka i osiguranjem temeljnih potreba za sve; da ocijene svoje postojeće programe savjetujući se sa zemljama u razvoju na koje se ti programi odnose kako bi se ostvarili dogovoreni programski ciljevi te da teže tome da njihove politike i programi pospješe ostvarenje dogovorenih razvojnih ciljeva usmjerenih na zadovoljenje temeljnih potreba za sve i iskorjenjivanje krajnje bijede. Potrebno je učiniti napor kako bi sudjelovanje ljudi na koje se programi odnose postalo sastavni dio tih programa;

i) usmjeriti pozornost i podržati posebne potrebe zemalja i područja u kojima znatan broj ljudi živi u siromaštvu, osobito u Južnoj Aziji, i koje se zbog toga suočavaju s velikim teškoćama u ostvarenju društvenog i gospodarskog razvoja.

Obveza 3.

Obvezujemo se na promicanje pune zaposlenosti kao najvišeg prioriteta naših gospodarskih i socijalnih politika te na omogućavanje svim muškarcima i ženama da ostvare sigurna i dostatna sredstva za život putem slobodno izabranog korisnog zaposlenja i rada.

U tu svrhu, na državnoj razini mi ćemo:

a) postaviti u središte vladinih strategija i politika otvaranje radnih mjesta, smanjenje nezaposlenosti i promicanje odgovarajućeg i dostatno plaćenog zaposlenja, uz puno poštivanje prava radnika i uz sudjelovanje poslodavaca, radnika i njihovih organizacija, poklanjajući posebnu pozornost problemima strukturne, dugoročne nezaposlenosti i nedovoljne zaposlenosti mladeži, žena, osoba s posebnim potrebama te svih drugih ugroženih grupa i pojedinaca;

b) unaprijediti politike povećanja radnih mogućnosti i produktivnosti u ruralnim i urbanim područjima postizanjem gospodarskog rasta, ulaganjem u razvoj ljudskih potencijala, unaprjeđivanjem tehnologija koje otvaraju produktivna radna mjesta, te promicanjem samozapošljavanja, poduzetništva i malih i srednjih poduzeća;

- c) poboljšati pristup zemljištu, kreditima, informacijama, infrastrukturi i ostalim produktivnim resursima, za mala i izuzetno mala poduzeća, uključujući ona u neformalnom području, uz osobit naglasak na ugrožena društvena područja;
- d) razvijati politike kojima se radnicima i poslodavcima osigurava obrazovanje, informiranje i izobrazba kako bi se prilagodili promjenljivim gospodarskim uvjetima, tehnologijama i tržištima radne snage;
- e) istraživati inovativna rješenja za otvaranje novih radnih mjesta i traženje novih pristupa povećanju zarade i kupovne moći;
- f) jačati politike koje ljudima omogućuju usklađivanje plaćenog posla s obiteljskim obvezama;
- g) obratiti posebnu pozornost zapošljavanju žena, zaštiti njihova položaja na tržištu radne snage i promicanju jednakog postupka prema ženama i muškarcima, osobito glede plaća;
- h) voditi računa o važnosti neformalnog sektora u našim strategijama razvoja zapošljavanja, u cilju povećanja njegova pridonosa iskorjenjivanju siromaštva i društvenoj integraciji u zemljama u razvoju, te razvoja njegove povezanosti s formalnim gospodarskim sektorom;
- i) nastojati osigurati kvalitetne poslove i štititi temeljna prava i interese radnika, te u tom cilju slobodno promicati poštivanje važećih konvencija Međunarodne organizacije rada, uključujući one o zabrani prisilnog rada i rada djece, slobodi udruživanja, pravu na kolektivno organiziranje i pregovaranje i načelu nediskriminacije.

Na međunarodnoj razini mi ćemo:

- j) osigurati da radnici migranti uživaju zaštitu predviđenu važećim državnim i međunarodnim instrumentima, poduzeti konkretne i djelotvorne mjere protiv iskorištavanja radnika migranata i poticati sve zemlje da ratificiraju i u potpunosti primijene važeće međunarodne instrumente koji se odnose na radnike migrante;
- k) pojačati međunarodnu suradnju u makroekonomskoj politici i liberalizaciju trgovine i ulaganja u cilju poticanja održivog gospodarskog rasta i otvaranja novih radnih mjesta te razmjene iskustva glede uspješnih politika i programa povećanja zaposlenosti i smanjenja nezaposlenosti.

Obveza 4.

Obvezujemo se na promicanje društvene integracije jačanjem stabilnih, sigurnih i pravednih društava temeljenih na promicanju i zaštiti svih ljudskih prava, kao i na nediskriminaciji, snošljivosti, poštivanju različitosti, jednakim mogućnostima, solidarnosti, sigurnosti i sudjelovanju svih ljudi, uključujući osjetljive i ugrožene grupe i osobe.

U tom cilju, na državnoj razini mi ćemo:

- a) promicati poštivanje demokracije, vladavine prava, pluralizma i različitosti, snošljivosti i odgovornosti, nenasilja i solidarnosti, potičući odgojnoobrazovne sustave, sredstva javnog priopćavanja te lokalne zajednice i organizacije da šire razumijevanje i svijest ljudi o svim aspektima društvene integracije;
- b) oblikovati i jačati politike i strategije za otklanjanje svih oblika diskriminacije i ostvarenje društvene integracije temeljene na jednakosti i poštivanju ljudskog dostojanstva;
- c) promicati za sve pristup odgoju i obrazovanju, informacijama, tehnologiji i tehničkom znanju kao prijeko potrebnim sredstvima za unaprjeđenje komunikacije i sudjelovanja u građanskom, političkom, gospodarskom, društvenom i kulturnom životu, te osigurati poštivanje građanskih, političkih, gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava;
- d) osigurati zaštitu i punu integraciju u gospodarstvo i društvo, ugroženim i osjetljivim grupama i osobama;
- e) odrediti ili pojačati mjere za osiguranje poštivanja i zaštite ljudskih prava migranata, radnika migranata i njihovih obitelji, radi suzbijanja porasta rasizma i ksenofobije u mnogim društvima, kao i radi promicanja većeg sklada i snošljivosti u svim društvima;
- f) priznati i poštivati pravo starosjedilačkih naroda na održanje i razvoj svog identiteta, kulture i interesa, podržati njihove težnje za društvenom pravdom i osigurati okruženje koje im omogućuje sudjelovanje u društvenom, gospodarskom i političkom životu njihove zemlje;
- g) unaprjeđivati socijalnu zaštitu i punu integraciju veterana u gospodarstvo i društvo, uključujući veterane i žrtve Drugoga svjetskog rata i drugih ratova;
- h) potvrditi i promicati pridonos ljudi svih dobnih skupina kao jednak i vitalno važan za izgradnju skladnog društva, te poticati dijalog između generacija u svim dijelovima društva;
- i) priznati i poštivati kulturne, etničke i vjerske razlike, promicati i štititi prava osoba koje pripadaju nacionalnim, etničkim, vjerskim ili jezičnim manjinama, te poduzeti mjere za olakšanje njihova punog sudjelovanja u svim aspektima političkog, gospodarskog, društvenog, vjerskog i kulturnog života njihovih društava, kao i u gospodarskom napretku i društvenom razvoju njihovih zemalja;
- j) jačati sposobnost lokalnih zajednica i grupa istih interesa da razvijaju svoje organizacije i resurse te da predlažu politike društvenog razvoja, uključujući i djelovanje putem nevladinih organizacija;
- k) jačati ustanove koje povećavaju društvenu integraciju, uz priznanje središnje uloge obitelji i osiguranje okruženja koje joj osigurava zaštitu i potporu. U

različitim kulturnim, političkim i društvenim sustavima postoje različiti oblici obitelji;

l) rješavati probleme kriminala, nasilja i narkomanije kao čimbenicima društvenog raspada.

Na međunarodnoj razini mi ćemo:

m) poticati ratifikaciju i primjenu te, u najvećoj mogućoj mjeri, izbjegavanje rezervi na međunarodne instrumente, kao i privrženost međunarodno priznatim deklaracijama koje se odnose na ukidanje diskriminacije i promicanje i zaštitu svih ljudskih prava;

n) nastaviti jačati međunarodne mehanizme za pružanje humanitarne i financijske pomoći izbjeglicama i zemljama primateljima te, u svezi s tim, promicati određenu zajedničku odgovornost;

o) promicati međunarodnu suradnju i partnerstvo na temelju jednakosti te uzajamnog poštivanja i koristi.

Obveza 5.

Obvezujemo se na promicanje punog poštivanja ljudskog dostojanstva i na ostvarivanje jednakosti i ravnopravnosti između žena i muškaraca te na priznavanje i povećanje sudjelovanja i vođenja žena u političkom, građanskom, gospodarskom, društvenom i kulturnom životu i razvoju.

U tu svrhu, na državnoj razini mi ćemo:

a) promicati promjene u stavovima, strukturama, politici, zakonima i praksi kako bi se otklonile sve prepreke ljudskom dostojanstvu, jednakosti i ravnopravnosti u obitelji i društvu te promicati puno i jednako/ravnopravno sudjelovanje gradskih i seoskih žena, kao i žena s posebnim potrebama, u društvenom, gospodarskom i političkom životu, uključujući određivanje, primjenu i praćenje javnih politika i programa;

b) ustanoviti strukture, politike, smjernice i mjerljive ciljeve kako bi se osigurala ravnoteža i ravnopravnost između spolova u procesu odlučivanja na svim razinama, proširiti političke, gospodarske, društvene i kulturne mogućnosti i neovisnost žena te podržati osnaživanje žena, putem, s jedne strane, njihovih raznolikih organizacija, osobito organizacija žena starosjedilaca, organizacija koje uključuju najšire slojeve žena i organizacija koje pripadaju zajednicama pogođenim siromaštvom i, s druge strane, afirmativnom akcijom gdje se za to ukaže potreba, kao i uključivanjem rodne perspektive u izradu i primjenu gospodarskih i društvenih politika;

c) promicati potpun i jednak pristup žena pismenosti, odgoju, obrazovanju i izobrazbi te ukloniti sve prepreke njihovu pristupu kreditima i drugim korisnim

resursima, kao i njihovim mogućnostima kupnje, posjedovanja i prodaje imovine i zemljišta, kao i muškarcima;

d) poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se, u skladu s Programom djelovanja Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju, te na temelju jednakosti/ravnopravnosti muškaraca i žena, osigurao opći pristup najširem krugu zdravstvenih usluga, uključujući reproduktivnu zdravstvenu zaštitu;

e) ukloniti ostale prepreke pravu žena na posjedovanje zemlje, nasljeđivanje imovine ili posuđivanje novca te im osigurati jednako pravo na rad;

f) odrediti politike, ciljeve i zadatke koji unaprjeđuju jednak status, dobrobit i mogućnosti ženske djece, osobito glede njihova zdravlja, prehrane, pismenosti i odgoja i obrazovanja, imajući na umu da rodna diskriminacija počinje u najranijoj životnoj dobi;

g) promicati jednako/ravnopravno partnerstvo između žena i muškaraca u obitelji, životu zajednice i društvu, isticati zajedničku odgovornost muškaraca i žena u skrbi o djeci i pomaganju starijih članova obitelji te naglašavati jednaku odgovornost muškaraca, uz promicanje njihove aktivne uloge, u odgovornom roditeljstvu te spolnom i reproduktivnom ponašanju;

h) poduzeti djelotvorne mjere, uključujući izradu i primjenu zakona, te primjenjivati politike za suzbijanje i otklanjanje svih oblika diskriminacije, iskorištavanja, zlostavljanja i nasilja nad ženama i ženskom djecom, u skladu s važećim međunarodnim instrumentima i deklaracijama;

i) promicati i štititi puno i jednako uživanje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda od strane žena;

j) oblikovati i jačati politike i programe koji osiguravaju da žene u punoj mjeri sudjeluju u plaćenim poslovima i zapošljavanju, korištenjem mjera kao što su pozitivna akcija, obrazovanje, izobrazba, odgovarajuća radno-zakonodavna zaštita, osiguranje kvalitetnije skrbi za djecu i drugih usluga.

Na međunarodnoj razini mi ćemo:

k) promicati i štititi ljudska prava žena i po mogućnosti do 2000. godine, potaknuti ratifikaciju i, što je više moguće, izbjegavanje rezervi, kao i primjenu odredaba Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena¹¹ i drugih odgovarajućih važećih instrumenata, kao i primjenu Naprednih strategija za poboljšanje stausa žena iz Nairobija,¹² Ženevske deklaracije za seoske žene,¹³ te Programa djelovanja Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju;

---

¹¹ *General Assembly Resolution 34/180, Annex.*

¹² *Report of the World Conference to Review and Appraise the Achievements of the United Nations Decade for Women: Equality, Development and Peace, Nairobi, 15.-26. srpnja 1985. (United Nations Publication, br. E.85.IV.10), pogl. I, odjelj. A.*

¹³ *A/47/308, Annex.*

l) usmjeriti posebnu pozornost na Četvrtu svjetsku konferenciju o ženama, koja će se održati u Pekingu u rujnu 1995. godine, te primjeni i praćenju zaključaka s te konferencije;

m) promicati međunarodnu suradnju kako bi se zemljama u razvoju na njihovo traženje pomoglo u naporima koje ulažu u postizanju jednakosti, ravnopravnosti i osnaživanja žena;

n) osigurati primjerena sredstva kako bi se rad žena priznao i učinio vidljivim u njegovu punom rasponu i glede svih doprinosa žena nacionalnom gospodarstvu, uključujući onaj u neplaćenom i kućnom sektoru.

Obveza 6.

Obvezujemo se na promicanje i ostvarivanje ciljeva općeg i pravednog pristupa kvalitetnom odgoju i obrazovanju, najvišeg mogućeg standarda tjelesnog i duhovnog zdravlja, kao i općeg pristupa primarnoj zdravstvenoj zaštiti, nastojeći osobito ispraviti nejednakosti u društvu, bez razlika glede rase, nacionalnog podrijetla, spola, dobi ili posebnih potreba; poštujući i promičući našu zajedničku kulturu i posebne kulture; težeći povećati uloge kulture u razvoju; čuvajući prijeko potrebne temelje održivog razvoja usmjerenog na čovjeka i pridonoseći punom razvoju ljudskih potencijala i društvenom napretku. Svrha tih aktivnosti je iskorjenjivanje siromaštva, promicanje pune i korisne zaposlenosti te povećanje društvene integracije.

U tu svrhu, na državnoj razini mi ćemo:

a) nastojeći postići najviši mogući standard učenja, odrediti i jačati vremenski ograničene nacionalne strategije za iskorjenjivanje nepismenosti i omasovljenje osnovnog obrazovanja, što uključuje odgoj i obrazovanje u ranom djetinjstvu, osnovnoškolsko obrazovanje i obrazovanje nepismenih u svim zajednicama, osobito radi uključivanja nacionalnih jezika u sustav odgoja i obrazovanja, uz korištenje, tamo gdje je to potrebno, različitih oblika neformalnog odgoja i obrazovanja;

b) naglašavati cjeloživotno učenje nastojeći poboljšati kvalitetu odgoja i obrazovanja kako bi se osiguralo da ljudi svih životnih dobi steknu korisno znanje, sposobnost rasuđivanja, vještine te etičke i društvene vrednote koje su potrebne za pun razvoj njihovih potencijala u zdravlju i dostojanstvu, kao i za njihovo puno sudjelovanje u procesu društvenog, gospodarskog i političkog razvoja. U svezi s tim, žene i djevojčice trebaju se uzeti kao prioritetna grupa;

c) osigurati da djeca, osobito djevojčice, uživaju svoja prava i promicati ostvarenje tih prava osiguravajući im pristup odgoju i obrazovanju, odgovarajućoj prehrani i zdravstvenoj zaštiti, u skladu s Konvencijom o pravima djeteta,¹⁴ ali i priznajući prava, dužnosti i odgovornosti roditelja i drugih osoba koje zakonski skrbe o djeci;

---

¹⁴ *General Assembly Resolution 44/25, Annex.*

d) poduzeti odgovarajuće i afirmative mjere kako bi sva djeca i mladež mogli polaziti i završavati škole te kako bi se premostio jaz među spolovima u osnovnom, srednjem, strukovnom i višem obrazovanju;

e) djevojčicama i ženama osigurati pun i ravnopravan pristup obrazovanju, uz priznanje da je ulaganje u obrazovanje žena ključni element postizanja društvene jednakosti, veće produktivnosti i osiguranja društvenog dobitka glede zdravlja, smanjenja smrtnosti novorođenčadi i smanjenja potrebe za prevelikom plodnošću;

f) integracijom na svim razinama osigurati jednake mogućnosti obrazovanja djeci, mladeži i odraslima s posebnim potrebama, u potpunosti uzimajući u obzir pojedinačne razlike i okolnosti;

g) priznati i podržati pravo starosjedilačkih naroda na odgoj i obrazovanje koji odgovara njihovim posebnim potrebama, težnjama i kulturama, te osigurati njihov puni pristup zdravstvenoj zaštiti;

h) razvijati posebne, rodno osjetljive odgojnoobrazovne politike i odgovarajuće mehanizme na svim društvenim razinama kako bi se ubrzao prijelaz općih i posebnih informacija dostupnih širom svijeta u znanje, a to znanje pretvorilo u kreativnost, povećanu produktivnu sposobnost i aktivno sudjelovanje u društvu;

i) ojačati veze između tržišta radne snage i odgojnoobrazovnih politika, uvažavajući vitalnu ulogu obrazovanja i strukovne izobrazbe u otvaranju novih radnih mjesta, suzbijanju nezaposlenosti i društvenog isključivanja u svim našim zajednicama, te isticati ulogu visokoškolskog obrazovanja i znanstvenog istraživanja u svim programima društvenog razvoja;

j) razvijati široko temeljene odgojnoobrazovne programe kojima se promiče i jača poštivanje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda, uključujući pravo na razvoj, vrednote snošljivosti, odgovornosti, poštivanja različitosti i prava drugih, te osigurava izobrazba u mirnom rješavanju sukoba, u znak priznavanja Desetljeća odgoja i obrazovanja za ljudska prava Ujedinjenih naroda (1995.-2005.);¹⁵

k) usmjeriti se na učenje i njegove rezultate, proširiti sredstva i opseg osnovnog obrazovanja, poboljšati okruženje za učenje i povećati suradnju između vlada, nevladinih organizacija, privatnog sektora, lokalnih zajednica, vjerskih grupa i obitelji, kako bi se ostvario cilj obrazovanja za sve;

l) uvesti ili pojačati programe zdravstvenog odgoja i obrazovanja za djecu, mladež i odrasle u školama i zajednici, posvećujući posebnu pozornost djevojčicama i ženama, o cijelom nizu zdravstvenih problema kao jednom od preduvjeta društvenog razvoja, poštujući, u skladu s Konvencijom o pravima djeteta, prava, dužnosti i odgovornosti roditelja i drugih osoba koje se zakonski skrbe o djeci;

m) pospješiti napore u postizanju ciljeva nacionalnih strategija zdravlja za sve, temeljenih na jednakosti i društvenoj pravdi u skladu s Deklaracijom o primarnoj

---

¹⁵ Vidi General Assembly Resolution 49/184.

zdravstvenoj zaštiti iz Alma Ate,¹⁶ razvijanjem ili osuvremenjivanjem nacionalnih planova ili programa djelovanja kojima se osiguravaju sveobuhvatan i jednak pristup primarnim zdravstvenim uslugama, uključujući sanitarne uvjete i pitku vodu, zaštita zdravlja, promicanje odgoja i obrazovanja o prehrani i preventivni zdravstveni programi;

n) nastojati osigurati osobama s posebnim potrebama pristup rehabilitaciji, drugim uslugama i potpornoj tehnologiji, kako bi one poboljšale svoje zdravlje, osamostalile se i sudjelovale u društvu;

o) osigurati cjeloviti i međusektorski pristup u zaštiti i unaprjeđenju zdravlja za sve u sklopu gospodarskog i društvenog razvoja, osvješćujući zdravstvenu dimenziju politike u svim sektorima;

p) nastojati ostvariti ciljeve zaštite zdravlja majki i djece, osobito smanjenjem njihove smrtnosti, usvojene na Svjetskom sastanku na vrhu o djeci, Konferenciji Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju i Međunarodnoj konferenciji o stanovništvu i razvoju;

q) pojačati nacionalne napore u pronalaženju što djelotvornijeg rješenja sve šire pandemije HIV/AIDS-a osiguravajući prijeko potrebne odgojnoobrazovne i preventivne usluge, nastojeći da odgovarajuće mjere skrbi i podrške budu dostupne oboljelima od HIV/AIDS-a i poduzimajući sve potrebne mjere za ukidanje svih oblika diskriminacije ili izolacije osoba oboljelih od HIV/AIDS-a;

r) promicati svijest o okolišu, uključujući svijest o neodrživim obrascima potrošnje i proizvodnje, u svim odgojnoobrazovnim i zdravstvenim politikama i programima.

Na međunarodnoj razini mi ćemo:

s) nastojati osigurati da međunarodne organizacije, osobito međunarodne financijske ustanove, podrže te ciljeve i da ih uključe u svoje programske politike i djelovanja na sebi odgovarajući način. Tomu bi trebalo dodati i obnovljenu bilateralnu i regionalnu suradnju;

t) priznati važnost kulturne dimenzije razvoja kako bi se osiguralo poštivanje i kulturnih razlika i našeg zajedničkog ljudskog kulturnog naslijeđa. Kreativnost treba priznati i promicati;

u) uputiti zahtjev specijaliziranim službama, osobito Organizacije Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO) i Svjetske zdravstvene organizacije (WHO), kao i drugih međunarodnih organizacija koje rade na unaprjeđenju odgoja, obrazovanja, kulture i zdravlja, da veći naglasak stave na ciljeve kao što su iskorjenjivanje siromaštva, promicanje pune korisne zaposlenosti i poticanje društvene integracije;

---

¹⁶ Vidi *Report of the International Conference on Primary Health Care*, Alma-Ata, Kazakhstan, 6.-12. rujna 1978. (Geneva, World Health Organization, 1978.).

v) ojačati međuvladine organizacije koje koriste različite oblike odgoja i obrazovanja u promicanju kulture; širiti informacije odgojem, obrazovanjem i sredstvima javnog priopćavanja; pomoći u širenju tehnologija te promicati tehničku i stručnu izobrazbu i znanstveno istraživanje;

w) osigurati potporu čvršćim i skladnijim globalnim akcijama u borbi protiv najopasnijih bolesti koje odnose mnoge ljudske živote, poput malarije, tuberkuloze, kolere, trbušnog tifusa i HIV/AIDS-a i, u tom kontekstu, nastaviti s potporom zajedničkom i udruženim snagama sponzoriranom programu Ujedinjenih naroda za HIV/AIDS;¹⁷

x) razmjenjivati znanje, iskustvo i stručnost te povećati kreativnost, primjerice promicanjem tehnološkog transfera, u planiranju i provođenju djelotvornog odgoja, obrazovanja i izobrazbe te zdravstvenih programa i politika, uključujući razvoj svijesti o ovisnostima te programe prevencije i rehabilitacije, koji će dovesti do, *inter alia*, jačanja unutarnjih sposobnosti pojedinca;

y) pojačati i uskladiti međunarodnu potporu odgojnoobrazovnim i zdravstvenim programima temeljenim na poštivanju ljudskih prava i usmjerenim na zaštitu žena i djece, osobito od iskorištavanja, nezakonite trgovine i štetnih praksi, kao što su dječja prostitucija, sakaćenje spolnih organa žena i maloljetni brakovi.

Obveza 7.

Obvezujemo se na pospješivanje razvoja gospodarskih, društvenih i ljudskih potencijala Afrike i najnerazvijenijih zemalja.

U tu svrhu, mi ćemo:

a) primijeniti, na državnoj razini, politike strukturnog prilagođivanja, koje trebaju sadržavati ciljeve društvenog razvoja, kao i djelotvorne razvojne strategije koje uspostavljaju povoljnije uvjete za trgovinu i ulaganja, daju prednost razvoju ljudskih potencijala i dodatno unaprjeđuju razvoj demokratskih ustanova;

b) putem međunarodne suradnje, uključujući suradnju Jug-Jug te stručnu i financijsku potporu, kao i trgovinu i partnerske poslove, podržati napore Afrike i najnerazvijenijih zemalja u provođenju gospodarskih reformi i primjeni programa za osiguranje prehrane i raznolikosti roba;

c) pronaći djelotvorna, razvoju okrenuta i trajna rješenja za problem vanjskog duga, neodgodivom primjenom odredbi o uvjetima opraštanja dugova dogovorenih u Pariškom klubu u prosincu 1994. godine, koje obuhvaćaju smanjenje dugovanja, uključujući njegovo poništenje ili druge mjere njegova rasterećenja; pozvati međunarodne financijske ustanove da ispitaju inovativne pristupe pomoći zemljama s niskim dohotkom i velikim postotkom multilateralnog duga, u cilju smanjenja njihova dugovanja te unaprijediti postupke pretvorbe dugovanja u programe i projekte društvenog razvoja, u skladu s prioritetima Konferencije na

---

¹⁷ Vidi: *Economic and Social Council Resolution 1994/24*.

vrhu. Te akcije trebaju uzeti u obzir srednjoročni pregled Nove agende Ujedinjenih naroda za razvoj Afrike u devedesetima¹⁸ i Program djelovanja za najnerazvijenije zemlje u devedesetima,¹⁹ i treba ih provesti što prije;

d) osigurati primjenu strategija i mjera za razvoj Afrike u skladu s odlukama međunarodne zajednice te dati potporu reformama, razvojnim strategijama i programima za koje su se odlučile afričke i najnerazvijenije zemlje;

e) povećati službenu potporu za poticanje razvoja, kako opću tako i onu koja je namijenjena socijalnim programima, ali i njenu djelotvornost, u skladu s gospodarskim prilikama zemalja i njihovim mogućnostima pružanja pomoći te u skladu s obvezama koje proizlaze iz međunarodnih ugovora;

f) razmotriti ratifikaciju Konvencije Ujedinjenih naroda o suzbijanju širenja pustinjskog tla u zemljama koje ugrožavaju velike suše i/ili dezertifikacija, osobito u Africi,²⁰ i podržati afričke zemlje u provođenju žurnih akcija na suzbijanju širenja pustinjskog tla i ublažavanju posljedica suše;

g) poduzeti sve prijeko potrebne mjere da zarazne bolesti, napose HIV/AIDS, malarija i tuberkuloza, ne ograniče ili ponište rezultate gospodarskog i društvenog razvoja.

Obveza 8.

Obvezujemo se osigurati da dogovoreni programi strukturne prilagodbe sadrže ciljeve društvenog razvoja, osobito iskorjenjivanje siromaštva, promicanje pune i korisne zaposlenosti te povećanje društvene integracije.

U tu svrhu, na državnoj razini mi ćemo:

a) promicati temeljne socijalne programe i izdvajanja, osobito one koji su namijenjeni siromašnima i osjetljivim slojevima društva te ih zaštititi od smanjenja proračuna, istovremeno povećavajući kakvoću i djelotvornost izdvajanja za socijalne potrebe;

b) provjeriti utjecaj programa strukturne prilagodbe na društveni razvoj, po potrebi ocjenjivanjem utjecaja rodne osjetljivosti u društvu, i drugim odgovarajućim metodama, u cilju razvoja politika kojima se smanjuje negativni, a povećava pozitivni utjecaj tih programa; zainteresirane zemlje mogu u tu svrhu zatražiti potporu međunarodnih financijskih ustanova;

---

¹⁸ *General Assembly Resolution 46/151, Annex. odjelj. II.*

¹⁹ *Report of the Second United Nations Conference on the Least Developed Countries, Pariz, 3.-14. rujna 1990. (A/CONF.147/18), Prvi dio.*

²⁰ *A/49/84/Add.2, Annex, nadopuna II.*

c) u zemljama s gospodarstvom u prijelaznom razdoblju, promicati cjelovit pristup procesu transformacije koji će se baviti pitanjem društvenih posljedica reformi i potrebom razvoja ljudskih potencijala;

d) povećati komponente društvenog razvoja u cjelokupnoj politici i programima prilagođivanja, uključujući i one koji su posljedica globalizacije tržišta i brzih tehnoloških promjena, izradom politika kojima se promiče pravedniji i bolji pristup zaradi i resursima;

e) osigurati da žene ne trpe nerazmjerno velik teret cijene prijelaza u tim procesima.

Na međunarodnoj razini mi ćemo:

f) djelovati kako bi se osiguralo da banke za multilateralni razvoj i drugi donatori osiguraju dodatna sredstva za pokrivanje dugova u obliku ulaganja u društveni razvoj;

g) nastojati osigurati da strukturni programi prilagođivanja odgovore na gospodarske i društvene uvjete, interese i potrebe svake zemlje;

h) pridobiti potporu i suradnju regionalnih i međunarodnih organizacija i sustava Ujedinjenih naroda, osobito ustanove Bretton Woods, u izradi, društvenom upravljanju i ocjenjivanju politika strukturnog prilagođivanja, u ostvarivanju ciljeva društvenog razvoja te u uključivanju tih ciljeva u njihove politike, programe i operacije.

Obveza 9.

Obvezujemo se na znatno povećavanje i/ili djelotvornije korištenje sredstava namijenjenih društvenom razvoju kako bismo nacionalnim akcijama te regionalnom i međunarodnom suradnjom ostvarili ciljeve ovoga Sastanka.

U tu svrhu, na državnoj razini mi ćemo:

a) razviti gospodarske politike kojima se promiče i mobilizira domaća štednja i privlače vanjska sredstva za korisna ulaganja, te tragati za javnim i privatnim novim izvorima financiranja društvenih programa, istodobno osiguravajući njihovo djelotvorno korištenje;

b) primjenjivati makroekonomske i mikroekonomske politike radi osiguranja održivog gospodarskog rasta i razvoja u korist društvenog razvoja;

c) promicati bolji pristup kreditiranju malih i mikro-poduzeća, uključujući ona u neformalnom sektoru, s posebnim naglaskom na ugrožene sektore društva;

d) osigurati korištenje pouzdane statistike i statističkih pokazatelja za razvoj i ocjenjivanje socijalnih politika i programa, kako bi se gospodarski i društveni resursi upotrebljavali djelotvorno i korisno;

e) osigurati, u skladu s nacionalnim prioritetima i politikama, da su porezni sustavi pravedni, progresivni i gospodarski djelotvorni, u skladu s interesima održivog razvoja, i da su porezne obveze djelotvorno ispunjene;

f) prilikom određivanja proračuna, osigurati transparentnost i odgovornost u korištenju javnih resursa te dati prednost osiguranju i poboljšanju temeljnih socijalnih usluga;

g) poduzeti istraživanja novih metoda stvaranja javnih i privatnih financijskih resursa putem, *inter alia*, odgovarajućeg smanjenja prevelikih vojnih izdataka, uključujući globalne vojne izdatke i trgovinu oružjem te ulaganja u proizvodnju i nabavu oružja, a u skladu s potrebama nacionalne sigurnosti, kako bi se osigurala dodatna sredstva za društveni i gospodarski razvoj;

h) koristiti i u punoj mjeri unaprjeđivati mogućnosti i pridonos zadruga ostvarenju ciljeva društvenog razvoja, osobito u svezi s iskorjenjivanjem siromaštva, postizanjem pune i korisne zaposlenosti i povećanjem društvene integracije.

Na međunarodnoj razini mi ćemo:

i) nastojati pokrenuti nova i dodatna financijska sredstva koja su istovremeno i primjerena i predvidiva, i koja se pokreću na način da se poveća njihova dostupnost i koriste svi raspoloživi resursi i mehanizmi financiranja, *inter alia*, multilateralni, bilateralni i privatni izvori, uključujući i one koji proizlaze iz koncesija ili dotacija;

j) olakšati priliv međunarodnih novčanih sredstava, tehnologije i stručnosti zemljama u razvoju, kako bi se ostvario cilj osiguranja novih i dodatnih, primjerenih i predvidivih sredstava;

k) olakšati priliv međunarodnih novčanih sredstava, tehnologije i stručnosti u zemlje s gospodarstvom u prijelaznom razdoblju;

l) težiti da se što prije dostigne dogovoreni cilj od 0,7 posto izdvajanja iz bruto društvenog proizvoda za ukupnu službenu potporu razvoju te da se poboljša financiranje programa društvenog razvoja razmjerno opsegu i okviru aktivnosti potrebnih za ostvarenje ciljeva i zadataka ove Deklaracije i Plana djelovanja ovoga Sastanka na vrhu;

m) povećati priliv međunarodnih sredstava za pokrivanje potreba zemalja koje su suočene s problemom izbjeglica i prognanika;

n) podržati suradnju Jug-Jug u sklopu koje je moguće koristiti iskustvo zemalja u razvoju koje su prebrodile slične teškoće;

o) osigurati žurnu primjenu postojećih ugovora o rasterećenju dugova i pregovarati, uz već postojeće, o novim inicijativama u smanjenju dugova najsiromašnijih i visoko zaduženih zemalja s niskim dohotkom, napose koristeći mogućnost oprosta duga, uključujući uvjete dogovorene u Pariškom klubu u

prosincu 1994. godine, koji uključuju smanjenje duga, primjerice poništenje, ili druge mjere rasterećenja; tim bi zemljama po potrebi trebalo smanjiti bilateralno službeno dugovanje u mjeri koja je potrebna kako bi se oslobodile stalnog reprogramiranja duga i započele svoj rast i razvoj; pozvati međunarodne financijske ustanove da ispitaju inovativne pristupe pomoći zemljama s niskim dohotkom i velikim postotkom multilateralnog duga, u cilju smanjenja njihova dugovanja; razviti tehnike pretvorbe dugovanja u programe i projekte društvenog razvoja, u skladu s prioritetima ovoga Sastanka na vrhu;

p) u potpunosti i prema planu primijeniti Zaključni akt Urugvajskog kruga multilateralnih trgovinskih pregovora²¹, uključujući dopunske odredbe navedene u Marakeškom sporazumu kojim je osnovana Svjetska trgovinska organizacija,²¹ u znak priznanja činjenice da su široko postavljena povećanja zarada, zaposlenosti i trgovine međusobno povezani, uzimajući pri tome u obzir potrebu za osiguranjem potpore afričkim zemljama i najnerazvijenijim zemljama radi procjene utjecaja koji na njih ima primjena Zaključnog akta, kako bi one od toga imale punu korist;

q) pratiti utjecaj liberalizacije trgovine na napredak zemalja u razvoju glede zadovoljenja temeljnih ljudskih potreba, skrećući posebnu pozornost na nove inicijative kojima se olakšava njihov pristup međunarodnim tržištima;

r) obratiti pozornost na potrebe zemalja s gospodarstvom u prijelaznom razdoblju u osiguranju međunarodne suradnje te financijske i stručne potpore, naglašavajući pri tome potrebu za punom integracijom tih gospodarstava u svjetsko gospodarstvo, napose u cilju otvaranja tržišta za njihov izvoz u skladu s multilateralnim trgovinskim pravilima i uzimajući u obzir potrebe zemalja u razvoju;

s) podržati napore Ujedinjenih naroda u poticanju razvoja znatnim povećanjem sredstava namijenjenih njihovu operativnom djelovanju, na način da ona budu predvidiva, stalna i sigurna te u srazmjeru s povećanjem potreba zemalja u razvoju i u skladu s Rezolucijom Ujedinjenih naroda 47/199, kao i jačati kapacitete Ujedinjenih naroda i njihovih specijaliziranih službi za ispunjenje njihovih odgovornosti u primjeni rezultata Svjetskog sastanka na vrhu za društveni razvoj.

Obveza 10.

Obvezujemo se poboljšavati i jačati okvir za međunarodnu, regionalnu i podregionalnu suradnju u društvenom razvoju u duhu zajedništva, kroz Ujedinjene narode i druge multilateralne ustanove.

U tu svrhu, na državnoj razini mi ćemo:

a) usvojiti odgovarajuće mjere i mehanizme za primjenu i praćenje rezultata Svjetskog sastanka na vrhu za društveni razvoj te, kad nam bude potrebno, uz

---

²¹ Vidi: *The Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations: The Legal Texts* (Geneva, Tajništvo GATT-a, 1994.).

potporu specijaliziranih službi, programa i regionalnih komisija u sustavu Ujedinjenih naroda i uz široko sudjelovanje svih sektora građanskog društva.

Na regionalnoj razini mi ćemo:

b) slijediti one mehanizme i mjere koji su potrebni i primjereni određenim regijama i podregijama. Područne komisije, u suradnji s područnim međuvladinim organizacijama i bankama, mogle bi svake dvije godine sazvati sastanak na visokoj političkoj razini, kako bi se ocijenio napredak u ostvarenju zaključaka Sastanka na vrhu, razmijenila iskustva i prihvatile odgovarajuće mjere. Područne komisije bi trebale podnositi izvješća o rezultatima tih sastanaka Gospodarskom i socijalnom vijeću putem odgovarajućih mehanizama.

Na međunarodnoj razini mi ćemo:

c) uputiti svoje predstavnike u organizacijama i tijelima u sustavu Ujedinjenih naroda, međunarodne službe za razvoj i multilateralne banke za razvoj, da traže potporu i suradnju tih organizacija i tijela u poduzimanju odgovarajućih i usklađenih mjera za stabilan i održiv napredak u ostvarivanju ciljeva i obveza dogovorenih na Sastanku na vrhu. Ujedinjeni narodi i ustanove Bretton Woods trebaju uspostaviti redovit i konkretan dijalog, uključujući i onaj na najnižoj razini, radi postizanja djelotvornije i korisnije suradnje u poticanju društvenog razvoja;

d) suzdržati se od bilo kakvih jednostranih mjera koje nisu u skladu s međunarodnim pravom i Poveljom Ujedinjenih naroda i koje stvaraju prepreke trgovinskim odnosima između zemalja;

e) učvrstiti strukturu, resurse i procese Gospodarskog i socijalnog vijeća i njegovih tijela te drugih organizacija u sustavu Ujedinjenih naroda koje se bave gospodarskim i društvenim razvojem;

f) uputiti zahtjev Gospodarskom i socijalnom vijeću da, na temelju izvješća nacionalnih vlada, područnih komisija, odgovarajućih radnih komisija i specijaliziranih službi, pregleda i ocijeni napredak međunarodne zajednice u provođenju zaključaka Svjetskog sastanka na vrhu za društveni razvoj i da o tome izradi izvješće za Opću skupštinu, kako bi ga ona mogla odgovarajuće razmotriti i odrediti svoje djelovanje;

g) uputiti zahtjev Općoj skupštini da 2000. godine održi posebno zasjedanje posvećeno cjelovitom pregledu i ocjeni primjene zaključaka Sastanka na vrhu te razmatranju daljnjih akcija i inicijativa.

Prevele: Irena Stanić-Rašin i Vedrana Spajić-Vrkaš